

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
MINISZTER

Dr. Paczolay Péter úr, az Alkotmánybíróság elnöke
Dr. Bitskey Botond úr, az Alkotmánybíróság főtítkára
részére

Alkotmánybíróság

Budapest

Tárgy: a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény elleni bírói kezdeményezéssel kapcsolatos jogi vélemény (devizakölcsön-perek)

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Főtítkár Úr!

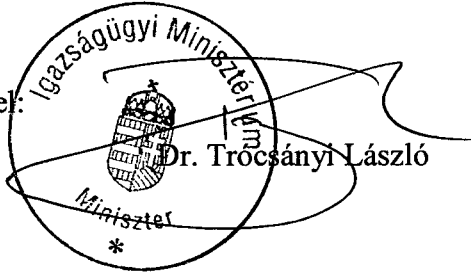
A tárgybeli ügyben folyó perben eljáró bíró az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. §-a alapján egyedi normakontroll eljárást indított. Az indítvány arra irányul, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Törvény) egyes rendelkezéseinek [1. § (1), (2), (3), (6) és (7) bekezdései, 4-15. §-ai és 19. §-a] alaptörvény-ellenességét, valamint annak nemzetközi szerződésbe ütközését. Az indítványozó bíró a Törvény ex tunc hatállyal történő megsemmisítését kérte.

Az Abtv. 57. § (1b) bekezdése alapján, az Alkotmánybíróság ügyrendjéről szóló 1001/2013. (II. 27.) AB Tü. határozat 36. § (6) bekezdésében foglalt lehetőséggel élve az indítvánnyal összefüggésben a jogalkotó jogi véleményéről a mellékletben foglaltak szerint tájékoztatom.

Tekintettel arra, hogy az indítvány több esetben is felveti a befogadhatóság kérdését, az indítványnak csak azon részei vonatkozásában tartom indokoltnak jogi vélemény kifejtését, amelyek álláspontom szerint alkotmányjogi relevanciával bírnak.

Budapest, 2014. szeptember „10”.

Tisztelettel:

Dr. Trócsányi László
Miniszter
*

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: III/1522-2/2014	
Érkezett: 2014 SZEPT 11.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 9 db	

Hivatkozási szám: III/01522/2014

I. Általános észrevételek

A Kúria 2014. június 16-án meghozta 2/2014. Polgári jogegységi határozatát (a továbbiakban: PJE határozat) a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések (a hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződések) egyes rendelkezéseinek – a 6/2013. Polgári jogegységi határozat által el nem bírált – tisztességtelensége tárgyában. A törvényalkotó – a 3048/2013. (II. 28.) AB határozatban is említett rendkívüli helyzet bekövetkezésére tekintettel – a „kialakult globális hazai folyamatokat szem előtt tartva”, a fogyasztók százezreit érintő, „komoly veszélyeket rejtő helyzet” miatt, kimondottan szükségesnek ítélte meg a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Törvény) megalkotását.

A Kúria döntése a Ptk.-ban foglalt tisztességtelenség fogalmára vonatkozó jogértelmezés, amely kizárólag a bíróságok számára kötelező, azonban az abban kifejtett jogelvek általános jellegük révén a jogviszonyok széles körét érintik. Annak érdekében, hogy ezek az elvek közvetlenül is érvényre jussanak, a Törvény jogszabályi szintre emeli a Kúria jogegységi határozatában rögzített elveket, a Kúria jogértelmezését teszi általános érvényűvé. A Törvény nem mond ki új anyagi jogi szabályokat, nem állapít meg új jogelveket a fogyasztói hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződésekre vonatkozóan, csupán a Kúria jogértelmezését kodifikálja. A Kúria döntése kapcsán általában leszögezendő: azért nincs szó visszamenőleges hatály alkalmazásáról, mert a Törvény a PJE határozat jogértelmezését emeli törvényi szintre.

A PJE határozat a Tanácsnak a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelvében foglalt értelmezést vette alapul, amely Magyarország 2004. május 1-jei csatlakozásával a magyar jog részévé vált, s amely a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénnyel (a továbbiakban: Régi Ptk.) összefüggésben kialakított gyakorlattal megegyezik. **A 93/13/EGK irányelv kapcsán az Európai Bíróság folyamatosan fejlődő joggyakorlatában fel sem merült a jogállamokban alapvető értéket képező visszamenőleges hatályú jogalkotás problematikája.**

A Törvény megalkotásának legfontosabb célja tehát éppen az volt, hogy a PJE határozatban foglaltak – az Alaptörvény T) cikkének megfelelően – jogszabályban, azaz általános jelleggel megfogalmazott, kötelező magatartási szabály formájában úgy váljanak nem csupán a bíróságok, hanem az érintettek teljes körére nézve kötelezővé, hogy ne kelljen minden egyes esetben külön-külön pert indítani. A Törvény hiányában ugyanis a PJE határozat azt eredményezte volna, hogy fogyasztók százezrei fordultak volna bírósághoz, miközben a bíróságok teherbíróképessége ezt nem tudta volna elviselni: a Törvény megalkotásával a becsült nagyságrendileg több mint félmillió polgári per helyett mindössze 79 per van folyamatban, és mintegy 12 ezer pert kellett ezekre tekintettel felfüggeszteni.

Nem kétséges, hogy elsősorban a jogkereső állampolgároknak fűződik kiemelt érdeke ahhoz, hogy a PJE határozattal előállt jogi helyzetben ne kelljen egyenként pert indítaniuk, de ez egyúttal a pénzügyi intézmények érdekeivel is egybevághat: a Törvény megalkotásával az esetlegesen meginduló többszázezer perrel előálló bizonytalan jogi helyzet megterheli

pénzügyi helyzetüket, és indokolatlan kockázatot okoz. A Törvény megalkotásával ez a bizonytalan jogi helyzet - a polgári perekre jellemző többéves időtartam helyett - mintegy fél év alatt megoldódik.

Ahogy arra a Törvényhez fűzött indokolás is utal rá: ez a Törvény „lehetővé teszi, hogy a fogyasztók széles tömegei számára elkerülhetővé váljon az időigényes és költséges perindítás, ami a bírósági szervezetrendszer is túlterhelné”. Ez az érdek összhangban áll a jogbiztonság elvével.

A szoros határidőket illetően az Alkotmánybíróság már a 3048/2013. (II. 28.) AB határozatban is utalt arra, hogy a beavatkozás szükségessége mellett különös jelentőséggel bír az eljárás gyorsasága, ami jelen ügyben nem csupán a felperesi, hanem alperesi oldalon is (Magyar Állam) jelentős erőfeszítéseket igényel.

Az elévüléssel kapcsolatos rendelkezések is éppen azt a célt szolgálják, hogy ne kelljen minden egyes perben külön megtámadni, megvitatni és elbírálni az egyes szerződéses kikötések elévülését, hanem egységesen legyenek alkalmazhatóak az elévüléssel kapcsolatos jogalkalmazói megfontolások.

II. Részletes elemzés

A Fővárosi Törvényszék 52.G.43.484/2014/8-I. végzésével (a továbbiakban: indítvány) az Eger és Környéke Takarékszövetkezet felperesnek a Magyar Állam alperes ellen Általános Szerződési Feltételek érvényességének megállapítása iránt indított perében a Polgári Törvénykönyvről szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 155/B. § (1) bekezdése alapján indítványozta az Alkotmánybíróságnál, hogy a Törvény egészének, illetve „különösen” az 1. § (1)-(3) és (6)-(7) bekezdésének, továbbá 4-15. §-i és 19. §-a alaptörvény-ellenességét, illetve nemzetközi szerződésbe ütközését állapítása meg és „a Törvényt, illetve ezen rendelkezéseit” semmisítse meg.

Az indítvány bevezető részében az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének, C) cikk (1) bekezdésének, M) cikk (1) és (2) bekezdésének, Q) cikk (2) bekezdésének, XV. cikk (1) bekezdésének, XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdésének, valamint 26. cikk (1) bekezdésének sérelmét állítja.

Az indítványban kifejtettek az alábbiak szerint megalapozatlanok.

1. A közjogi érvénytelenség kérdése

Az indítvány szerint az Európai Központi Bankkal (a továbbiakban: EKB) való – a Törvény megalkotása során folytatott – konzultáció mikéntje „felveti a Törvény közjogi érvénytelenségének kérdését is, amely alapjául szolgálhat az egész Törvény megsemmisítésének”. Ennek kapcsán idézi az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 127. cikk (4) bekezdését, 282. cikk (5) bekezdését és a nemzeti

hatóságoknak az Európai Központi Bankkal a jogszabálytervezetekről folytatott konzultációjáról szóló 98/415/EK tanácsi határozat 2. cikke (1) bekezdését. Ezek alapján a tagállamok hatóságai konzultálnak az EKB-val a pénzüzetekre vonatkozó szabályokról, amennyiben azok lényegesen befolyásolják a pénzüzetek és pénzüiacok stabilitását. A 98/415/EK tanácsi határozat 3. cikk (1) bekezdése helyett tévesen az EUMSZ 3. cikk (1) bekezdésére utal továbbá az indítvány az EKB-vélemény előterjesztésére szabható határidőt tartalmazó rendelkezés kapcsán. Az indítvány szerint az EKB-val való konzultáció kezdeményezésére olyan módon került sor, hogy az EKB-nak vélemény-nyilvánításra nem volt lehetősége a törvény elfogadását megelőzően. Mindezen szabályokra tekintettel „a törvényhozási eljárás olyan formai hibában szenved, mely közjogi érvénytelenséget eredményez”.

Hangsúlyozandó, hogy az EUMSZ nem biztosít lehetőséget az EKB számára, hogy akár a konzultációs eljárás hiányosságai, akár a véleményezésre megküldött tervezet alapján elfogadott tagállami jogszabály érdemét illetően megfogalmazott kifogásai miatt keresetet indítson az érintett tagállam ellen az Európai Bíróság előtt. Kötelezettségszegési eljárás megindítására egy tagállammal szemben az Európai Bizottságnak (EUMSZ 258. cikk), illetve a tagállamoknak (EUMSZ 259. cikk) van lehetőségük. Nem ismert olyan kötelezettségszegési eljárás, amely az EKB-vel folytatott konzultáció hiányosságai vagy az EKB véleményében megfogalmazottak figyelmen kívül hagyása miatt indult volna tagállam ellen, ennek elvi lehetősége akkor állna fenn, ha az Európai Bizottság maga is ellentétesnek ítéli az elfogadott tagállami jogszabályt az uniós joggal. Az **EKB véleményének figyelmen kívül hagyása** ugyanakkor önmagában – egyéb uniós jogsértés hiányában – **nem teszi az uniós joggal ellentétessé az érintett jogszabályt**, legalábbis erre vonatkozóan sem uniós jogi rendelkezés, sem európai bírósági ítélet nem áll rendelkezésre.

Az EKB számára a Törvény tervezete - a 98/415/EK tanácsi határozatnak megfelelően - bejelentésre és megküldésre került. Sem a 98/415/EK határozat, sem az uniós jog más rendelkezése, vagy az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata **nem állapít meg jogkövetkezményt arra az esetre, ha a konzultáció tekintetében valamilyen hiányosság merülne fel** (azaz még a konzultáció teljes elmaradása esetére sem), illetve arra az esetre, ha az adott tagállam úgy fogadná el az EKB-nek korábban bejelentett jogszabályt, hogy az nem tükrözi mindenben az EKB állásfoglalását. Maga a 98/415/EK határozat úgy rendelkezik, hogy a tagállamok kötelezettsége, hogy figyelembe vegyék az EKB állásfoglalását, ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az állásfoglalást mindenben követni kötelesek.

Az indítvány nem fejt ki, hogy a formalizált törvényhozási eljárás mely szabályai sérültek a Törvény megalkotásakor. A felsorolt alaptörvényi rendelkezések közül minden bizonnyal a Q) cikk (2) bekezdését sérelmét állítja, mely szerint Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.

Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság számos esetben deklarálta, hogy „az Európai Közösségek alapító és módosító szerződései az Alkotmánybíróság hatáskörének szempontjából nem nemzetközi szerződések, (...) e szerződések, mint elsődleges

jogforrások (...) közösségi jogként a belső jog részei, mivel a Magyar Köztársaság [Magyarország] 2004. május 1-jétől az Európai Unió tagja. Az Alkotmánybíróság hatáskörének szempontjából a közösségi jog nem minősül az Alkotmány 7. § (1) bekezdésében [Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdésében] meghatározott nemzetközi jognak”. [8/2011. (II. 18.) AB határozat, Indokolás 7. pont].

A fentiekre tekintettel a Törvény elfogadása során a formalizált törvényalkotási eljárás szabályainak megsértésére nem került sor, így annak közjogi érvénytelensége sem merülhet fel.

2. Visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalma és a szerződés szabadsága

Az indítvány szerint a Törvény 1. § (1) bekezdése és 4. § (1) bekezdése a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmának alkotmányos elvét sérti, mivel *„a jogalkotó a Törvény hatályba lépése előtti időszakban létrejött és az akkor hatályos jogszabályoknak megfelelő szerződéses kikötések tekintetében törvényben utólag mondja ki, hogy e kikötések tisztességtelenségét vélelmezni kell a Törvényben visszamenőleges hatállyal megállapított követelményrendszerre tekintettel. A Törvény 4. § (1) bekezdésében felsorolt valamennyi elv ugyanis a magyar jogrendszerben korábban jogszabályi szinten nem jelent meg”*. Az indítvány szerint továbbá mindez egyben a felek szerződéskötési szabadságának utólagos korlátozását is jelenti.

Az indítványozónak a *clausula rebus sic stantibus* jogelvre történő hivatkozása alapvető tévedésen alapul. A Törvény nem kapcsolódik ehhez a jogelvhez. A Törvény – a Kúria jogegységi határozatával egyezően – bizonyos szerződéses kikötések érvénytelenségét (részleges érvénytelenségét) mondja ki. A polgári jogban az érvénytelenség a szerződéseknek a megkötésük időpontjában fennálló „hibája”. Az érvénytelenség fő joghatása, hogy az érvénytelen szerződés, illetve az érvénytelen szerződéses kikötés nem vált ki joghatást. Az érvénytelenség bíróság általi megállapítása szükségszerűen visszahat a szerződéskötés időpontjára. Ugyanez történik abban az esetben is, ha az érvénytelenséget törvény mondja ki. Mindez azonban nem jelent visszamenőleges hatályú jogalkotást (a bíróság részéről jogalkalmazást), csupán a szerződések érvénytelenségéből következő szükségszerűség. Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása – különösen a szerződés érvényessé nyilvánítása – során valóban történik bírói szerződésmódosítás, ez azonban lényegesen különbözik a *clausula rebus sic stantibus* esetköreitől. Érvényessé nyilvánításnál ugyanis a szerződéskötés időpontjára visszamenőleges hatályú (*ex tunc*) bírói szerződésmódosításról van szó, a *clausula rebus sic stantibus* esetköreiben – így mindenekelőtt a régi Ptk. 241. §-ának alkalmazása esetén – azonban a bíró a jövőre nézve módosítja a szerződés tartalmát.

Ezzel kapcsolatban a Kúria 2/2012. PK véleményének 6. pontja kifejezetten kimondja, hogy nem ütközik a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába, ha a bíróság a szerződéskötés időpontjában hatályos Ptk. rendelkezések alapján az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét állapítja meg olyan okból, amelyet utóbb a külön törvény – adott esetben a kialakult joggyakorlat tapasztalatait felhasználva – kötelezően is szabályoz.

A régi Ptk. 209. § (1) bekezdésében (az új Ptk. 6:102. § (1) bekezdésében) található generálklauszula szerint tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalta szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg. Ezt a generálklauszult kellett értelmezniük és alkalmazniuk az eljáró bíróságoknak, amikor a kölcsönszerződések adósai (és pénzügyi lízingszerződések lízingbevevői) 2010-11-től kezdődően egyre nagyobb számban indítottak pereket pénzügyi intézmények ellen, többek között a pénzügyi intézmények általános szerződési feltételeiben alkalmazott, az egyoldalú hiteldíj-módosítást lehetővé tevő kikötések tisztességtelenségének (és ezért érvénytelenségének) megállapítása iránt. Tekintettel a perek számára és a megfelelő értelmezési iránymutatás hiányára született meg a Kúria Polgári Kollégiumának 2/2012. PK véleménye, amelynek 6. pontjában felsorolta és megmagyarázta azokat az elveket, amelyeket a tisztességtelen szerződési kikötést meghatározó, a régi Ptk. 209. §-ában található absztrakt generálklauszula értelmezésekor irányadónak tartott abban az esetkörben, amikor ezt a fogyasztói kölcsön-, vagy pénzügyi lízingszerződések egyoldalú hiteldíj-módosítását lehetővé tevő kikötéseire alkalmazni kell. A Kúria Polgári Kollégiuma az értelmezés során figyelembe vette az irányadó egyéb magyar jogszabályokat, jogszabályhelyeket, az EU Bíróság gyakorlatát, az adott ügycsoport (fogyasztói kölcsön- és pénzügyi lízingszerződések) és a vitatott kikötések (egyoldalú szerződésmódosítási jog) jellegét.

A 2/2014. PJE a 2/2012. PK vélemény 6. pontját emelte a jogegységi határozat szintjére, és tette ezzel a bíróságok számára kötelezően alkalmazandóvá a PK vélemény 6. pontjában foglalt elveket. A Törvény a hét elvnek a 4. § (1) bekezdésében történő megjelenítésével pedig nem tett mást, mint a bíróságok által 2012 óta (a korábban keletkezett jogviszonyok tisztességességének megítélése során is) alkalmazott, az alkotmányos kritériumoknak megfelelően megalkotott és a Kúria által a bíróságok számára kötelezően alkalmazni rendelt elveket a törvény szintjére emelte. A gyakorlatban ez nem jelent mást, mint azt, hogy a **Törvény** az általa bevezetett eljárásban a pénzügyi intézetek 2004 és 2014 között alkalmazott egyoldalú hiteldíj-módosítást lehetővé tevő általános szerződési feltételekben foglalt kikötéseinek tisztességességét **ugyanazon elvek szerint rendeli vizsgálni, amely elvek alapján ugyanezen általános szerződési feltételekben foglalt kikötések tisztességességének kérdését az egyedi perekben a bíróságok eddig is vizsgálták.** Ez a megoldás nem lehet alaptörvény-ellenes: ellenkezőleg, a jogbiztonság követelményét éppen az sértené, ha a törvényhozó a Kúria jogszerűen, az Alaptörvényből eredeztethető jogértelmező, joggyakorlat-egységesítő feladatkörében kialakított értelmezését félretéve, ahelyett utólag más, önkényesen meghatározott kritériumrendszert rendelne visszamenőleg alkalmazni a régi Ptk. 209. § (1) bekezdésének értelmezésére.

A Törvény tehát nem alkotott új anyagi jogszabályt visszamenőleg, hanem az érintett időszakban mindig is hatályban volt anyagi jogszabálynak a bíróságok által kötelezően alkalmazandóvá tett (azaz az anyagi jog értelmezésének pontosításával eleve az anyagi jog

résztévé vált) értelmezését emeli be a Törvénybe. A Törvény 4. § (1) bekezdésében foglalt hét feltétel tehát nem minősül új anyagi jogi feltételnek, hanem a régi Ptk. 209. §-ának, azaz a meglévő anyagi jognak az adott esetkörre történő alkalmazása.

Az indítvány szerint az is a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmába ütközik, hogy a Törvény a 2004. május 1-je és 2006. március 1-je között alkalmazott általános szerződési feltételek tekintetében is jogkövetkezményként a kikötés semmisségét írja elő, miközben a régi Ptk. 209. §-a 2006. február 28-ig a tisztességtelen kikötés fogyasztó általi megtámadhatóságáról rendelkezett.

Ezzel szemben a fogyasztói szerződéssel kapcsolatos közérdekű kereset elbírálásának egyes kérdéseiről szóló 3/2011. (XII. 12.) PK vélemény – éppen a 93/13/EGK irányelv és a régi Ptk. közötti összefüggésekre rámutatva – 2. pontjában kiemeli, hogy a „2006. március 1-je előtt, de 2004. május 1-je után megkötött fogyasztói szerződésekben alkalmazott, egyedileg meg nem tárgyalta, illetve általános szerződési feltétel tisztességtelenségének is a semmisség a jogkövetkezménye.” Ekként „határidő nélkül lehet kérni az ebben az időszakban megkötött fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen általános szerződési feltétel érvénytelenségének megállapítását, amely ítélet hatálya az addig megkötött fogyasztói szerződésekre is kiterjed”. Az ebben időszakban fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen általános szerződési feltételek a 93/13/EGK irányelvbe való ütközés miatt minősülnek semmisnek.

Összegezve a fentieket, hangsúlyozandó: **a Törvény nem avatkozik be sem lezárt, sem le nem zárt, sem jövőbeni jogviszonyokba új anyagi jog alkotásával.** Kizárólag eljárási szempontból tartalmaz újdonságot, azaz abban, hogy ugyanazon kikötéseket ugyanazon elvek alapján ne egyedi perek ezreiben, hanem egyetlen, *erga omnes* hatályú ítélettel záruló eljárásban vizsgáljanak. Ennek oka az, hogy az egyoldalú hiteldíj-módosítást lehetővé tevő szerződéses kikötések tisztességtelenségével kapcsolatos jogviták olyan, társadalmi szintű problémákat hoztak felszínre, amelyek több ezer egyedi bírósági eljárás keretében nem voltak hatékonyan kezelhetők, ezért ezek gyors, olcsó, hatékony és megnyugtató rendezése állami, jogalkotói beavatkozást igényelt. **A potenciálisan mintegy félmillió egyedi pernek néhány sui generis eljárással történő kiváltása az adott helyzetben olyan törvényhozói beavatkozás, aminek sem az arányossága, sem a szükségessége nem vitatható.**

3. A kellő felkészülési idő

Az indítvány szerint a Törvény 19. §-a alaptörvény-ellene amiatt, mert „*nem biztosít a címzettjei és az eljáró bíróság számára megfelelő felkészülési időt*”. Az indítvány a felkészülési idővel kapcsolatos alkotmánybírósági gyakorlatra mindössze egyetlen rövid mondatban, hiányosan utal; további indokokat nem jelenít meg.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a felkészülési idő egy jogszabály megalkotása és kihirdetése, illetve hatálybalépése, azaz normatív hatásának kifejtése között eltelt idő. A jogbiztonság követelménye a jogszabály hatálybalépése időpontjának megállapítására

vonatkozóan azt a kötelezettséget hárítja a jogalkotóra, hogy kellő időt biztosítson a jogszabály szövegének megismerésére, a jogalkalmazó szervek számára a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez és a jogszabállyal érintett szervek és személyek számára annak eldöntéséhez, hogy miként alkalmazkodjanak a jogszabály rendelkezéseire. Annak vizsgálatát, hogy a felkészülési idő megfelelő-e, illetve, hogy sérti-e a jogbiztonság követelményét, a szabályozás tartalmi változásaira figyelemmel kell elvégezni. Az **alkotmányellenesség csak a jogszabály alkalmazására való felkészülést szolgáló időtartam kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő elmaradása, illetőleg hiánya miatt állapítható meg.** {20/2014. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [122]}

Az Alkotmánybíróság a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról szóló 2013. évi CXXXV. törvény egyes rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálata során kiemelte, hogy a lényegében felkészülési idő nélkül hatályba léptetett jogszabály esetén jelentőséggel bír, ha a törvény pontos menetrendet tartalmaz rendelkezéseinek végrehajtására, illetve arra nézve, hogy az érintett jogalanyoknak mikor, milyen módon kell tevőlegesen alkalmazkodniuk a tevékenységüket meghatározó, megváltozott jogszabályi környezethez. A konkrét esetben a vizsgált törvény csak néhány olyan előírást tartalmazott, mely az érintettektől tevőleges, aktív magatartást követelt meg és azokra nézve világos menetrendet határozott meg. {20/2014. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [126]-[128]}

Az otthonvédelemmel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXI. törvény vizsgálata során az Alkotmánybíróság kiemelte azt is, hogy a rövid felkészülési idő értékelésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni a kialakult globális hazai folyamatokra nézve is komoly veszélyeket rejtő helyzet által megkövetelt sürgős beavatkozás szükségességét; erre tekintettel a testület nem állapította meg a felkészülési idő hiánya miatt a jogbiztonság olyan súlyos sérelmét, amely megalapozta volna az alaptörvény-ellenességet. {3048/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [29]-[30]}

Mindezekre tekintettel **nem megalapozott az indítvány azon észrevétele, mely a Törvény kapcsán a felkészülési idő hiányát állítja.** Noha a devizahiteles törvény 19. § (1) bekezdése értelmében a kihirdetését követő napon hatályba is lépett, ez a gyakorlatban – tekintettel az eltérő hatályba lépésről rendelkező (2) bekezdésre – csupán az átmeneti rendelkezésekre vonatkozott; minden más törvényi szabály a kihirdetést követő nyolcadik napon lépett hatályba. A címzettektől (a pénzügyintézetektől) tevőleges, aktív magatartást megkövetelő rendelkezések világos menetrendet követnek: harminc napon belül kell megvizsgálniuk az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét tartalmazó általános szerződési feltételeiket és ugyanezen harminc napos határidőn belül kell bejelenteniük a Magyar Nemzeti Banknál ezeket, egyidejűleg nyilatkozva, hogy az azokban foglalt szerződéses kikötést tisztességesnek vagy tisztességtelennek tekintik-e. A törvény által felállított vélelmet megdönteni kívánó pénzügyintézetek keresetüket deviza alapú szerződés esetén harminc napon belül kell benyújtaniuk. Az árfolyamrésszel kapcsolatos átszámítási módszertant hatvan napon belül kell elküldeniük a Magyar Nemzeti Bank részére, magát az átszámítást pedig kilencven napon belül kell elvégezniük.

A fenti AB határozatokban foglaltakat is mérlegelve megállapítható, hogy a pénzügyi intézeteknek elegendő idejük volt (van) a megváltozott jogszabályi környezethez való alkalmazkodáshoz.

A törvény tehát megfelelő határidőt biztosít a pénzügyi intézmények számára ahhoz, hogy megvizsgálják a törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések körében alkalmazott általános szerződési és egyedileg meg nem tárgyalt feltételeket abból a szempontból, hogy azok tartalmazznak-e az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét biztosító és a szerződések részévé váló vagy egyedileg meg nem tárgyalt szerződési kikötést.

4. A szerzett jogok védelme

Az indítvány szerint a Törvény 1. § (6) és (7) bekezdése utólag a több mint öt éve nem érvényesített követelések esetén is lehetővé teszi a szerződő felek jogérvényesítését az elévülési szabályok módosítása nélkül, a régi Ptk. szabályainak normatív értelmezésével. Ezek alapján az érintett szerződésekre irányadó, a régi Ptk. elévüléssel kapcsolatos szabályait a fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelések tekintetében úgy kell értelmezni, hogy e követelések a kölcsönszerződés fennállása alatt nem évülnek el, azok elévülése a szerződés megszűnésével kezdődik. E követelések elévülése a Törvény hatálybalépésének napjától a 3. § (5) bekezdése és a 4. § (3) bekezdése szerinti külön törvényben meghatározott időpontig nyugszik.

A Törvény 1. § (6) bekezdése a hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződésekre irányadó, a régi Ptk. elévüléssel kapcsolatos szabályainak egységes – az eltérő jogértelmezéseket az egyedi ügyekben kizáró - értelmezésével azt mondja ki, hogy amíg a felek bármelyikének a kölcsönszerződésből eredően követelése áll fenn, illetve ellenkövetelése keletkezhet a másik féllel szemben, addig e követelések elévülése sem kezdődhet meg. Az elszámolási kötelezettségnek ugyanis a szerződéses jogviszony, a törlesztés addig eltelt teljes időszakára ki kell terjednie. E rendelkezés indokául az a körülmény szolgál, hogy a fogyasztói kölcsönszerződés a felek között olyan huzamos ideig tartó, folyamatosnak és egységesnek tekinthető szerződéses jogviszonyt hoz létre, amelyből eredő egyes követelések a szerződés fennállása alatt önállóan nem évülhetnek el, ebből következően az elévülés csak a szerződéses jogviszonynak a szerződés szerinti megszűnésekor kezdődik. Pénzügyi lízingszerződés mint tartós jogviszony esetén a bírói gyakorlat is egyértelművé tette, hogy a fél követelése a saját szolgáltatásának teljesítése előtt nem évülhet el. A lízingszerződésben kikötött részletfizetés esetén a követelés elévülésének kezdő időpontja tehát nem az elmaradt – ki nem fizetett – részlet esedékességének az időpontja, hanem a „végeladási ár” esedékességének az időpontja (BH 1998. 242.). Mindaddig tehát, ameddig a fogyasztó a saját szolgáltatásával a pénzügyi intézménynek tartozik, a javára elszámolható túlfizetések megtérítésének, illetve elszámolásának igénye sem évülhet el.

A kölcsönszerződés megszűnhet a szerződésben meghatározott időpont vagy feltétel bekövetkezésével, de abban az esetben is, ha a felek a szerződésből eredő kötelezettségeiknek eleget tettek. Ha a kölcsönszerződés megszűnéséhez annak felmondása szükséges, úgy a szerződés az abban kikötött felmondási idő elteltével, azonnali hatályú felmondás esetén e jognyilatkozat közlésével szűnik meg. A Törvény szóban forgó értelmezési szabálya folytán a

fogyasztói kölcsönszerződésből eredő igények elévülése a szerződés említettek szerinti megszűnésének időpontjában kezdődik meg. Ha tehát a fogyasztói kölcsönszerződés az előbbiek szerint úgy szűnt meg, hogy közben a Ptk. szerinti öt éves általános elévülési idő – annak nyugvása vagy megszakadása nélkül – már eltelt, úgy az abból eredő követelések ezen értelmezési szabály szerint is elévültek. Ez a körülmény azonban nem akadályozza annak, hogy a felek az őket megillető már elévült követeléseket – az elszámolásra irányadó törvényi rendelkezések szabályai szerint – a régi Ptk. 297. § (2) bekezdése alapján beszámíthassák azokba a velük szemben érvényesített követelésekbe, amelyek keletkezésükkor a beszámítandó követelések elévülése még nem következett be. Annak érdekében, hogy a beszámítandó követelések tekintetében a beszámítási kifogás esetenkénti egyedi érvényesítése nélkül kerülhessen sor az elszámolásra, a szerződésekre irányadó régi Ptk. szabályaiból és az egyes bírósági döntésekből levezethető értelmezési szabály törvényi kimondása mellett döntött a jogalkotó – egyebek között – éppen a jogbiztonság, a feleket az elszámolás során megillető jogok egyértelmű és megkérdőjelezhetetlen biztosítása érdekében. Minthogy az érintett fogyasztói kölcsönszerződésekre irányadó és „továbbélő” jog az azóta már hatályon kívül helyezett régi Ptk., a jogalkotó értelemszerűen ennek, vagyis az adott szerződéses jogviszonyokra alkalmazandó jognak a szabályait értelmezte. Nincs olyan alkotmányos előírás, amely tiltaná a jogalkotónak, hogy a szabályozási tárgyát képező jogviszonyokra alkalmazandó jog szabályait értelmezze.

A Törvény 1. § (7) bekezdése arról is rendelkezik, hogy ne évülhessenek el azon követelések, amelyek esetében az elévülés az előbbiekben részletezett szabály szerint már megkezdődött, de annak időtartama az elszámolásra vonatkozó külön törvény megalkotásáig eltelt. Erre az esetre a Törvény a hatálybalépése és a megalkotandó külön törvényben meghatározott időpont közötti időszakra az elévülés nyugvását rendeli. Ezáltal az érintett igények – a régi Ptk. szabályai szerint – az elévülés nyugvását követő meghatározott ideig, az adott esetben egy évig abban az esetben is érvényesíthetők lesznek, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél kevesebb volna hátra. Minthogy e külön törvényt az Országgyűlés rövidesen tárgyalni fogja és abban a nyugvás végső határidejét a jogalkotó meghatározza, olyan jogbizonytalanságról, amely alkotmányellenes helyzet fennállását eredményezné, szó sem lehet.

5. A vállalkozáshoz való jog „séreleme”

Az indítvány szerint sérül a pénzintézetek vállalkozáshoz való joga azért, hogy a Törvény a szerződéskötéskor hatályos jogszabályi környezet által megengedett joggyakorlást minősíti utólagosan jogellenesnek, ezáltal korlátozza a pénzügyi intézmények pénzügyi szolgáltató tevékenységét.

Az indítvány kiindulópontja téves; egyben az indítványt benyújtó bíró előtt elbírálásra váró ügy tekintetében prejudikálónak tűnő azáltal, hogy jogkövetőnek minősíti a pénzintézetek szerződéskötési gyakorlatát. Önmagában egyébként az a tény, hogy a pénzintézetek a Törvény által meghatározott időszakban adott esetben nem mentek szembe tételes normatív szabállyal, nem jelenti azt, hogy bizonyítottan tisztességesek is lettek volna szerződéses kikötéseik.

Kiemelendő, hogy a Törvény nem alkotott új anyagi jogot, így nem is minősített visszamenőleg jogsértőnek semmilyen Felperesi magatartást. A pénzügyi intézmények magatartása nem volt jogkövető annyiban, hogy míg a Hpt. és jogszabályok rendelkezéseit sok esetben valóban figyelembe vették [hogy ez sem volt koránt sem teljes körű, azt például a fogyasztók által a Hpt. 213. § (1) bekezdésének alpontjaiba ütközésre alapított perekben eddig meghozott, többnyire a pénzügyi intézményeket elmarasztaló ítéletek is igazolják], ugyanakkor egyáltalán nem voltak figyelemmel a régi Ptk. 209/B., majd 209. §-ára, illetve a Ptk. 6:102. §-ára.

Nem törekedtek a pénzügyi intézmények arra, hogy a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően megteremtsék a jogok és a kötelezettségek egyensúlyát a pénzügyi intézmény és a fogyasztó között, hiszen – míg a fogyasztó nyilván viseli a saját kockázatait (pl. betegség, munkahely elvesztése) – a pénzügyi intézmények az egyoldalú hiteldíj-módosítást számukra korlátlanul és ellenőrizhetetlenül lehetővé tevő kikötésekkel az ő érdekkörükben jelentkező kockázatok teljes spektrumát is teljes mértékben a fogyasztóra hárították. (Sőt, a vonatkozó általános szerződési feltételekben foglalt kikötések azt sem zárták ki, hogy a pénzügyi intézmények megemelhessék hiteldíjaikat olyan esetben is, ha azt nem is utóbb bekövetkezett negatív hatások, hanem pusztán például a megnövekedett tulajdonosi profitelvárás indokolta.)

Az érintett időszakban tehát nem jogkövető, hanem éppen jogsértő (a régi Ptk. és az új Ptk. hivatkozott rendelkezéseit sértő) volt az olyan szerződéses kikötések alkalmazása, amelyek a felek tartós jogviszonyában az egyik félnél jelentkező valamennyi üzleti kockázat, negatív hatás korlátlan mértékű áthárítását tették lehetővé a másik (a saját érdekkörében felmerülő kockázatokat is teljes mértékben viselő) félre. Így egy olyan tartós üzleti viszony jött létre, amelyben az egyik fél (a pénzügyi intézmény) semmilyen kockázattal nem rendelkezett, a körülmények bármiféle változása esetén biztosítani tudta nyereségességét (pl. az esetlegesen fizetéseképtelenné vált adósoktól elmaradt bevételét a jól fizető adósok hiteldíjainak emelésével kompenzálhatta, stb.), azaz gyakorlatilag nem vállalt üzleti kockázatot. Mindezt súlyosbítja, hogy az üzleti kockázatokat így kizáró fél éppen a lényegesen erősebb szakmai és pénzügyi háttérrel rendelkező, professzionális, azaz a kockázatok felmérésére és elhárítására is erősebben képes szerződő fél volt, az ügylet valamennyi kockázatának viselője pedig a minden szempontból lényegesen kedvezőtlenebb helyzetben lévő fogyasztó.

Egy önmagában jogszerűen kiköthető jog olyan módon történő kikötése, hogy az a jogosultja, az erőfölényben lévő professzionális szerződő fél számára ezen jog visszaélésszerű, rendeltetésellenes gyakorlását is lehetővé tegye, ezen jog igénybevételének lehetőségét ne korlátozza, a teljes érintett időszak alatt beleütközött a Ptk. tisztességtelen általános szerződési feltételekre vonatkozó mindenkori szabályaiba. Az ilyen kikötések tisztességtelenek. Ezt a professzionálisan működő, jogi tanácsadókkal felvértezett pénzintézeteknek önmagában a Ptk. vonatkozó generálklauzulái alapján fel kellett volna ismerniük, függetlenül attól, hogy ezen rendelkezések adott esetre irányadó bírói értelmezését a Kúria az adott időszakban még nem alakította ki, és a pénzintézeteknek maguknak kellett volna olyan önkorlátozó szabályozást kidolgozniuk általános szerződési feltételeikben, ami kizárja alakító joguk visszaélésszerű gyakorlását.

6. A bírósághoz forduláshoz való jog

Az indítvány szerint sérül a bírósághoz forduláshoz való jog azáltal, hogy a Törvény ugyan lehetővé teszi a perindítást, ugyanakkor az érdemi elbírálást súlyosan megnehezíti illetve lehetetlenné teszi azáltal, hogy a 4. § szerinti törvényi vélelmet kizárólag a 6. § szerint jogvesztő határidőn belül indított speciális per útján lehet megdönteni.

Az Alkotmánybíróság több korábbi határozatában foglalkozott a jogvesztő keresetindítási határidőknek és a tisztességes eljáráshoz való jog kapcsolatával. Ennek során kifejtette, hogy a jogvesztő keresetindítási határidő meghatározása önmagában nem alkotmányellenes; a tisztességes eljárás sérelme akkor lenne megállapítható, ha az orvoslás lehetősége egyáltalán nem lenne adott. Ezzel szemben önmagában az a tapasztalat, hogy egy létező, a bírósági út igénybe vételét biztosító – de azt időbeli korláthoz kötő – szabály alkalmazása egyes esetekben méltánytalan, vagy akár igazságtalan eredményre vezethet, még nem jelenti az alapjog szükségtelen és aránytalan korlátozását. A bírósághoz való fordulás joga így nem abszolút jellegű jogosultság, hanem a jogállamiság elemeként megjelenő jogbiztonság korlátai között juthat csak érvényre; ennél fogva korlátozásának szükségessége és arányossága vizsgálható. A keresetindítási jog határidőhöz kötése tehát szükséges korlátozása a bírósághoz fordulás jogának (a jogállamiságból eredő jogbiztonság is ezt követeli meg), az arányossági kritérium pedig a határidő hosszához mérten határozható meg.

A devizahiteles törvény keresetindításra előírt harminc napos jogvesztő határidejének, azaz a bírósághoz fordulási jog korlátozásának alkotmányos célja a jogbiztonságban rejlik. Tekintettel arra, hogy a devizahiteles törvény a tisztességtelenség vélelmét állítja fel az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét tartalmazó fogyasztói kölcsönszerződések tekintetében, elemi érdek, hogy az ennek megdöntésére nyitva álló határidő ne legyen túl hosszú, azaz ne álljon fenn hosszú ideig olyan állapot, melyben a tényleges jogi viszonyok és a látszat egymásnak nem felelnek meg vagy megfelelőségük megkérdőjelezhető. Erre tekintettel a jogbiztonságból fakad, hogy a Törvény 4.§ (1) bekezdése kapcsán indított perek a lehető leghamarabb elinduljanak és be is fejeződjenek.

Az arányosság kapcsán vizsgálándó, hogy a rendelkezésre álló harminc napos keresetindítási határidő elég hosszú idő-e arra, hogy pénzüzetek átgondolják, kívánják-e a törvényi vélelmet polgári perben megdönteni. A korlátozás arányosságának megítéléséhez azt is mérlegelni kell, hogy a pénzüzetek valóban abba a helyzetbe kerülnek-e, hogy a per megindítását reálisan mérlegelhessék. Tekintettel arra, hogy a Törvény kihirdetésének napjától tudomása van a pénzüzeteknek a törvényi vélelem létéről és tartalmáról, továbbá megdöntése lehetőségéről, a harminc napos jogvesztő határidő arányosnak tekinthető.

Hangsúlyozandó, hogy a Törvény által megteremtett speciális peres eljárás annak a következménye, hogy a devizahitelezésből kinőtt súlyos társadalmi problémákat a bíróságok az immár tízezres nagyságrendű egyedi perek során nem tudták (és nem is tudhatták kezelni). A bíróságokat elárasztó perözön, melynek során ugyanazon pénzügyi intézmény ugyanazon ok-listájának ugyanazon elvek szerinti tesztjét adott esetben több száz egyedi, fogyasztók által

indított perben bírálták el különböző bírák, sem gyors, sem egységes, sem gazdaságos nem lehetett. A bíróságok csak egyedi ügyekben biztosíthatják a fogyasztóvédelmi jogszabályok érvényesülését, társadalmi szintű problémák esetén az államnak kell előlépnie, és fogyasztóvédelmi szerepéből adódóan megoldást nyújtania akár jogalkotás útján is. Ebbe a körbe illeszkedik, hogy a bíróságok egyedi ügyekkel történő túlterhelése helyett hatékonyan, gyorsan, egyetlen eljárásban kerül elbírálásra egy adott pénzügyi intézmény valamennyi ok-listájának tisztességtelensége. Ez egyrészt leveszi azt a terhet a fogyasztók válláról, hogy egyedi perek sokaságát kelljen indítaniuk és akár évekig folytatniuk olyan ok-listák tisztességtelenségének megállapításáért, amelynek tisztességtelenségét más egyedi ügyben akár már jogerősen, ám nyilvánvalóan nem *erga omnes* hatállyal többször is kimondták, másrészt leveszi a terhet a bíróságok válláról, hogy újra és újra, egyedi ügyekben egyenként kelljen dönteniük olyan ok-listák tisztességtelenségéről, amelyeket korábban már többször elbíráltak.

A 30 napos jogvesztő határidővel kapcsolatban fontos tény, hogy a perekre történő felkészülés során ugyanazon oklisták ugyanazon elveknek való megfelelése melletti érveket és bizonyítékokat kellett összegyűjteniük a pénzintézeteknek, amelyeket az általuk megbízott jogászok már régen kidolgoztak, egyedi perek százaiban alkalmaztak, bíróságok előtt teszteltek és a tapasztalatok alapján tovább finomítottak. A Törvény elfogadásának napja (2014. július 4.) és a tárgyalások első napja (zömében 2014. augusztus vége, szeptember eleje) között ráadásul mintegy két hónap telt el, így ez valójában bizonyosan elegendő felkészülési időt kellett biztosítson a pénzintézetek perekben eljáró jogi képviselői számára. Továbbá tekintettel arra, hogy a Törvény a PJE határozatban foglalt elveket ültette át, így a tisztességtelenséggel kapcsolatos szempontrendszer a PJE határozat megszületése (2014. június 16.) óta ismeretes volt a pénzintézetek előtt, így a gyakorlatban a számukra érvrendszerük kidolgozására rendelkezésre álló idő még hosszabbnak is tekinthető.

7. A hatékony jogvédelem sérelme a bíróság számára rendelkezésre álló határidő miatt

Az indítvány szerint sérül az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított jog azáltal, hogy a Törvény szerinti rövid eljárási határidők, valamint a 10. § (3)-(4) bekezdése szerinti eljárási szabályok miatt a perekben kizárólagos hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Fővárosi Törvényszéknek nincs lehetősége, hogy az ügyeket a tényállás alapos megismerését és a bizonyítás teljeskörű lefolytatását követően megfelelően bírálja el és ekként megalapozott döntést hozzon.

Önmagában az, hogy a Törvény a megszokott polgári perhez képest rövidebb eljárási határidőket határoz meg, nem áll ellentétben az Alaptörvény hivatkozott rendelkezésével.

A per alapvetően jogkérdések vizsgálatáról, szerződéses kikötések elemzéséről szól. Ebben a körben a bizonyítás szükségessége eleve meglehetősen szűk körben merülhet fel. A perek tárgya nem bonyolult, viszonylag egyszerű bizonyítást igényel, hiszen a Kúria által kidolgozott elvek rendelkezésre állnak, a bizonyítás nagy része banki okiratokon alapul, vagyis a tanúk és a szakértők meghallgatása nem tűnik szükségesnek. Természetesen több

száz vagy több ezer egyedi szerződéskötés körülményei nem vehetők figyelembe jelen perben, azonban ez egyrészt nem szükséges, amennyiben a kikötés tisztességtelen volta már ezen egyedi körülmények vizsgálata nélkül is megállapítható, másrészt nem is példa nélküli, hiszen a közérdekű kereset alapján indult per sem ad lehetőséget egyedi szerződések körülményeinek értékelésére, hanem pusztán magának a szerződéses kikötésnek az elemzésére. Minderre tekintettel alapvetően a felek által elvégzett előkészítésen múlik a bírói döntés alapossága. A Törvény alapján eddig indult perek tapasztalatai is azt mutatják, hogy noha a 10. § (4) bekezdése lehetőséget ad a tárgyalás egyszeri, legfeljebb hét napra történő elhalasztására a felek által felajánlott bizonyítás lefolytatása érdekében, ilyen halasztásra azonban mindeddig egyetlen perben sem került sor.

8. A tisztességes eljárás sérelme – a fegyveregyenlőség és az érdemi bizonyítás kérdése

Az indítvány szerint alaptörvény-ellenes, hogy a Törvény eljárási szabályai a tárgyalás kitűzését legkésőbb a keresetlevél beérkezését követő 8. napban határozza meg, és hogy az alperes érdemi ellenkérelmét – mivel a Törvény erre külön eljárási szabályt nem rendel – a Pp. szabályai szerint előterjesztheti az első tárgyaláson is, melyre a felperesnek a tárgyaláson kell nyilatkoznia, így a pénzüzetek számára nem biztosított a tényleges és hatékony védekezés lehetősége. Ez az indítvány szerint sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén túlmenően a XV. cikk (1) bekezdését is.

Ismételten hangsúlyozni szükséges, hogy a Törvény által felállított vélelem megdöntésére irányuló perek alapvetően jogkérdések vizsgálatáról, szerződéses kikötések elemzéséről szólnak. A perekben alkalmazandó eljárási szabályok értelmében a pénzüzeteknek 30 napos határidő állt rendelkezésére, hogy keresetüket beadják, melynek következtében akár az utolsó napon beadott keresettel is megindíhatták a törvényi vélelem megdöntésére irányuló pert. Az állam, mint alperes számára ugyanakkor a tárgyalást megelőző 3 nap áll rendelkezésre érdemi ellenkeresete előkészítésére. A felperesek tehát nemhogy hátrányban, de valójában jelentős időbeli előnyben részesülnek az eljárások során az alperesek számára nyitva álló határidőre tekintettel. Fontos itt is kiemelni, hogy a perek kizárólag jogkérdések vizsgálatáról, szerződéses kikötések elemzéséről szólnak, így eleve csak okirati bizonyítás felvétele lehetséges. A perek természetéből fakadóan a Kúria által kidolgozott elvek rendelkezésre állnak, a bizonyítás banki okiratokon alapul, a jelenleg ismert perek közül egyetlenegy indítványozott szakértői bizonyítást. Kiemelendő továbbá, hogy a perekre történő felkészülés során ugyanazon ok-listák ugyanazon elveknek való megfelelése melletti érveket és bizonyítékokat kellett összegyűjteniük a pénzüzeteknek, amelyeket az általuk megbízott jogászok már régen kidolgoztak, egyedi perek százaiban alkalmaztak, bíróságok előtt teszteltek és a tapasztalatok alapján tovább finomítottak.

A Törvény alapján eddig indult perek tapasztalatai is azt mutatják, hogy noha a 10. § (4) bekezdése lehetőséget ad a tárgyalás egyszeri, legfeljebb hét napra történő elhalasztására a felek által felajánlott bizonyítás lefolytatása érdekében, ilyen halasztásra azonban mindeddig egyetlen perben sem került sor.

9. A bírói függetlenség „séreleme”

Az indítvány szerint a Törvény a 4.§ (1) bekezdésben foglaltak kizárólagos alkalmazása [a Törvény 11. § (1) bekezdésének eljárási szabálya] a bírót meg kívánja akadályozni abban, hogy a magyar jogrendszer más releváns szabályait alkalmazza eljárása során, mely a bírói függetlenség sérelmével jár.

A bírói függetlenség lényege, hogy a bírák mindenféle befolyástól mentesen, elfogultság nélkül dönthessenek, ítélezhessenek az egyes ügyekben. Függetlenségük ugyanakkor nem jelent abszolút és korlátlan hatalmat, mivel a bírák számára is kötelezettség a törvények betartása, eljárásukat szigorúan a jogszabályok szerint folytathatják le, (polgári per esetén) csak kérelemre járhatnak el, melynek tartalmán döntésükben nem terjeszkedhetnek túl. A bírói függetlenség alapján a bíró maga dönti el, hogy a törvényt (jogszabályt) egyedi ügyben hogyan értelmezi és alkalmazza. Meghatározott életviszonyok, illetőleg tényállások ellentétes – vagy az értelmezéstől függően ellentétes – jogszabályi rendezését a bírósági eljárás során jogszabály-értelmezéssel kell feloldani, mert – a bevett jogértelmezési módszerek alapján – a jogalkalmazás hivatott eldönteni, hogy a konkrét jogviszonyokban az ellentétet (látszólagos ellentétet) hordozó rendelkezések közül melyik jogszabályi rendelkezés alkalmazásával kell eljárni.

A Törvény azon előírása, hogy a bíróság kizárólag a pénzügyi intézmény által tisztességesnek tartott szerződéses kikötés 4. § (1) bekezdés szerinti hét elvnek való megfelelést vizsgálhatja, nem jelenti azt, hogy erre a vizsgálatra a bíróságnak a magyar jognak a kikötések alapján történt szerződéskötések idején irányadó elveire és más szabályaira tekintet nélkül kellene sort kerítenie. Fontos tény, hogy a Kúria a hét elv kialakítása során a magyar (és a vonatkozó uniós) jogi rendelkezéseket eleve figyelembe vette, azaz maguk a tisztességtelenségi teszt során alkalmazandó elvek (illetve az azok mikénti alkalmazására vonatkozó, a 2/2012 PK Vélemény indokolásában megjelenő magyarázatok) az irányadó egyéb jogszabályokra tekintettel kerültek megalkotásra. Erre tekintettel sem a pénzintézetek, sem pedig a bíróság nincs elzárva attól, hogy a hét elvnek való megfelelés vizsgálata során a vizsgált szerződéses kikötés elfogadása időpontjában hatályos jogszabályi rendelkezésekre hivatkozzon.

10. Az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény sérelme

A strasbourgi Bíróság a büntető ügyekben tisztességes eljárás elvének sokkal nagyobb súlyt tulajdonít, mint polgári ügyekben, de tisztességes eljárás mindkét esetben magában foglalja – több más részkérdés mellett - azokat az elemeket is, amelyeket a beadvány felsorol (bírósághoz fordulás joga, fegyveregyenlőség, jogalkotással történő visszamenőleges hatályú beavatkozás a jogi eljárásokba). Az indítvány esetjogi hivatkozásai ugyan alapvetően megfelelőek (bár a 9. oldalon szereplő Hadjianasztassiou ügy 32-37 §-ai arról szól, hogy az ET tagállamok a tisztességes eljárás követelményeinek kialakításánál szabadságot élveznek), de következtetési vonatkozásában több vitatható mozzanat tapasztalható.

A strasbourgi Bíróság esetjogában kimondta, hogy egy eljárás tisztességes volta csak **az eljárás egészének ismeretében ítéltető meg kielégítő módon** (*Ankerl v. Svájc* 38. pont, *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Olaszország* (GC) 197. pont). Az Egyezmény az államok részére mérlegelési lehetőséget ad arra, hogy peres eljárásaikat maguk alakítsák ki. A tagországok eljárási megoldásai értelemszerűen egymástól lényegesen különbözhetnek, így **csak a konkrét körülmények ismeretében képes a Bíróság dönteni a tisztességes eljárás elvének megfelelő érvényesüléséről**. Addig tehát, amíg a kifogásolt ügy nem fut végig az összes hazai jogorvoslati fórumon, ahol mód van az elkövetett konkrét hibák orvoslására, addig nem lehet az abban követett eljárásról biztosan kimondani, hogy megfelel-e a 6. cikkben megfogalmazott tisztességes eljárás alapelvének (*Helle v. Finnország* 54. pont, *Schuler-Zraggen v. Svájc* 52. pont).

Az indítványban kifogásoltakkal szemben az alábbi érvek relevánsak:

a) Az eljárási határidők szűkösége

Önmagában az a körülmény, hogy a Törvény a normál polgári perhez képest rövidebb eljárási határidőket határoz meg, nem áll ellentétben a tárgyalta strasbourgi elvvel. Érvelhetünk azzal, hogy a magyar peres eljárásoktól sem idegen az ilyen speciális megoldás alkalmazása, hiszen pl. a **váltóper ugyancsak rövid eljárási határidőket** tartalmaz.

Ahhoz ugyanis, hogy a tisztességes eljárás elvének megszegését a strasbourgi Bíróság megállapíthassa, a kérelmezőnek be kellene mutatni olyan konkrét, releváns eljárási cselekményt, amely nem volt végrehajtható a szűkös törvényi határidő folytán.

b) A bizonyítás korlátozása

A bizonyítás korlátozásának a strasbourgi esetjog tükrében abból a szempontból van jelentősége, ha a korlátozás megakadályozza bármely felet a releváns bizonyítékoknak a hazai bíróság elé terjesztésében. A szabályozás ugyancsak nem alapozza meg az egyezményesértést, hiszen a magyar **jogrendszertől nem idegen a korlátozott (alapvetően okirati) bizonyításon alapuló eljárás**, pl. a közigazgatási per.

Jelen perek tárgya **nem bonyolult, viszonylag egyszerű bizonyítást igényel**, hiszen a Kúria által kidolgozott elvek rendelkezésre állnak, a bizonyítás nagy része banki okiratokon alapul, vagyis a tanúk és a szakértők meghallgatása kevésbé tűnik szükségesnek. Alapvetően a felek által elvégzett előkészítésen múlik a bírói döntés alapossága.

Nem valós továbbá azon aggály, hogy a perek pusztán formális bírói döntést igényelnek, a bankok pedig „csak vesztesek lehetnek”, hiszen **már most vannak részlegesen pernyertes banki felperesek**.

A Törvényben foglalt megdönthető vélelem és ebből eredően a **bizonyítási teher megfordulásának alátámasztása mellett** felvethető, hogy a szakértelem, az iratanyag, a számlatörténet, stb. a bankoknál áll rendelkezésre. Így a nyomós közérdek miatt fellépő állam van információs hátrányban, tehát egy megdönthető törvényi vélelemmel tudja csak azt elérni, hogy a bankok igazolják az extraprofitot eredményező pénzügyi folyamatok kihasználásának jogilag méltányolható összefüggéseit.

c) A visszamenőleges hatályú törvényi beavatkozás a perekbe

Maga az indítvány hivatkozik arra a strasbourgi esetjogban megfogalmazott elvre, hogy a már folyamatban lévő jogvitákba a visszamenőleges hatályú törvényi beavatkozás akkor lehet elfogadott, ha „rendkívül nagy súlyú közérdek” indokolja. Bizonyára mérlegelés kérdése, de elég súlyos közérdeknek tűnik, hogy több százezer háztartás került nehéz anyagi helyzetbe lelkiismeretlenül alkalmazott banki termékek miatt. Ez pedig önmagában igazolja, hogy nem gazdasági érdekek indokolták a visszamenőleges hatályú jogalkotást.

11. Az indítványban előforduló egyéb megalapozatlan állítások

Az indítvány a fentiekén túlmenően még megfogalmaz néhány olyan állítást, melyek esetében alkotmányossági problémát lát – anélkül, hogy azt érdemben kifejtene.

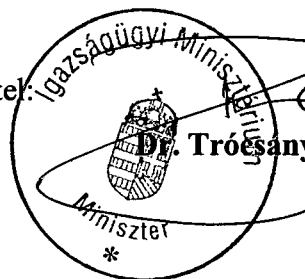
a) Az indítvány szerint sérti a jogbiztonságot, hogy a Törvény 1. § (2) bekezdésének megfogalmazása nem egyértelmű, mivel a „nem kell alkalmazni” kitétel nem zárja ki határozottan a Törvény alkalmazásának lehetőségét az e bekezdésben megjelölt szerződések tekintetében. Tekintettel arra, hogy a Törvény célja kizárólag a Kúria 2/2014. számú PJE határozatával kapcsolatos egyes kérdések jogszabályi rendezése volt, ezért tárgyi hatálya is kizárólag a PJE határozattal érintett szerződések körére terjed ki. A végtörlesztés esetkörén kívül a fogyasztói kölcsönszerződések fedezetéül szolgáló lakóingatlanok Nemzeti Eszközkezelő által az állam javára való megvásárlásával záruló esetét is kiemeli a törvény hatályával érintett fogyasztói kölcsönszerződések köréből, feltéve, hogy az ingatlan megvásárlása e törvény hatálybalépése előtt megtörtént. A hiteladós ebben az esetben ugyan nem kedvező árfolyamon történő hiteltörlesztéssel szüntette meg teljesítési kötelezettségét és rendezte tartozását, hanem az állam segítségével, sajátos törvényi feltételek szerint, de ez az esetkör sem indokolja (a végtörlesztéshez hasonlóan), hogy az e kedvezményes lehetőséget igénybe vett fogyasztó által kötött szerződéssel lezárt jogviszonyra is kiterjedjen a törvény hatálya.

b) Az indítvány szerint a jogállamiságot sérti, hogy a pénzügyi intézményeknek úgy kell megindítaniuk a pert, hogy annak jogkövetkezményeit nem ismerik, hiszen a fogyasztókkal való elszámolás szabályait később megalkotásra kerülő törvény határozza majd meg.

Az, hogy a Törvény a semmisséget csupán kimondja, de jogkövetkezményeit nem határozza meg, semmilyen jogbizonytalanságot, alaptörvény-ellenességet nem okoz [amint ez nem okoz, illetve okozott jogbizonytalanságot vagy alaptörvény-ellenességet más jogszabályok, pl. a korábbi Hpt. 213. § (1) bekezdése vagy a jelenleg is hatályos, a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII törvény 16. § (5) bekezdése esetében sem]. Az érvénytelenség jogkövetkezményeit ugyanis a Ptk. megfelelően szabályozza, így annak megismétlésére a Törvényben nincs szükség. Így világos, hogy amennyiben a pénzügyi intézmény megdönti a törvényi vélelmet, akkor szerződési feltételei érvényesek (nem semmiek), ha pedig nem tudja megdönteni, úgy ex lege semmiek. Az első esetben a Törvény 4. § (3) szerinti elszámolásra nem kerül sor, míg a másodikban igen. Kétségtelen tény, hogy az elszámolásra vonatkozó külön jogszabály hiányában a pénzügyi intézmény nem tudja pontosan előre kiszámítani a jogkövetkezményeket. Nagyságrendileg azonban ez nem jelenthet problémát: megközelítő

kalkulációt a már ismert információk alapján is tud végezni, ez alapján mérlegelheti, hogy meg kívánja-e indítani a Törvény 6. §-a szerinti pert. Önmagában az, hogy a megállapítási per kezdetén a jogkövetkezmények egészen konkrétan nem, csak megközelítőleg számszerűsíthetők, nem jelent sem jogbizonytalanságot, sem pedig alaptörvény-ellenességet. Bármely érvénytelenség megállapítására irányuló perben fennáll ugyanis hasonló bizonytalanság, így a pénzüzetek azáltal, hogy az esetleges érvénytelenség jogkövetkezményeinek pontos számszerűsítésére előre nem képesek, semmivel sincsenek rosszabb, bizonytalanabb helyzetben, mint bármely más, érvénytelenség megállapítására irányuló per peres felei az eljárás kezdetén.

Budapest, 2014. szeptember „10”

Tisztelettel: **Dr. Trócsányi László**